

tilføjelser og et afsnit med uægte breve. Det sidste er uundværligt ved et studium af diplomatik, og med rette bringes disse falsifikater in extenso.

I det nu udkomne bind for tiden 789–1052 har man tilsyneladende forsøgt en anden tilrettelæggelse. Ved udsendelsen af det første bind i 1938 blev der lovet en redegørelse for de foregående diplomatariske arbejder i det nyudkomne bind, men den savnes, og bindets undertitel er: Register 789–1052. Man har dermed overholdt den vedtagne regel om fremlæggelsen af udenlandske breve, men det er et spørgsmål, om den er heldig for denne periode. Man ville dog ønske at have Nicolaus I.s brev fra ca. 864 til kong Hårek fuldstændigt, da det er det først kendte diplom til nogen dansk konge, og afsenderen selv er ikke nogen ganske ubetydelig personlighed, men diplomatiet lader læseren i stikken. Modsat bringes diplomerne af 25/1 og 17/4 1075 fra pavestolen til den danske konge i bindet for tiden 1053–1169 uden afkortning for at tage nogle tilfældige eksempler. Særligt påfaldende er det, at ingen af de mange buller til og om ærkesædet Hamburg-Bremen gengives fuldstændigt. Selv om de er udenlandske, vedrører de danske forhold, og debatten om deres ægthed eller uægthed har gennem tiderne optaget mange og vil også i fremtiden være et problem, enhver historiker selv må tage stilling til, og han vil savne den hjælp, diplomatiet ellers kunne yde.

På samme måde savner man de kendte diplomer af 26/6 965 og 18/3 988 fra Otto 1. og Otto 3. De har spillet så stor rolle i diskussionen om Danmarks afhængighed af kejserriget på denne tid, at den regest, der brin-

ges, ikke er tilstrækkelig, hvis man vil danne sig en selvstændig mening om sagen. Til gengæld er der mange register om normannernes hærgen, som ser ud til at kunne være udeladt uden større skade.

Udgiverne har vist været stillet over for et uløseligt problem, som det fremgår af deres forord, hvori det meddeles, at de måtte overtage et arbejde, der forelå ufuldendt ved Lauritz Weibulls død 1960. Det er altid vanskeligt at videreføre og supplere fragmenter, og udgiverne har desuden ment, at bindet ville blive for omfangsrigt, hvis diplomer, der allerede var publicerede, også blev bragt i diplomatiet. Her fejler nok de lærde udgivere, da de tryk, hvori de findes, er sjældne og ikke findes på hvermands reol, heller ikke i mange biblioteker, og i de andre bind af diplomatiet har denne betænkelighed ikke været til stede.

Man savner ligeledes i apparatet en henvisning til A. D. Jørgensens bog om den nordiske kirke fra 1874 ff, der i sit tillæg aftrykker flere diplomer. Heller ikke litteraturlisten bringer hans ikke ukendte navn. Det er vanskeligt at forstå, hvorfor det redaktionsprincip, der har stået sin prøve i de andre bind, ikke må benyttes her, hvor man heldigvis på hver side møder udgiverens dygtighed og store viden. Det er ikke den, der har svigtet, men retningslinien for redaktionen.

Det er desværre en kendsgerning, at en forringende kritik altid vejer tungere, end den betyder. Det er derfor anmelderens pligt at fremhæve, at han har lært meget af dette bind, der har åbnet hans øje for adskilligt, han hidtil havde overset. Udgivernes omhu og nøjagtighed trænger ikke til bifald fra nogen, og forskningen kan

stadig med tak gribe til Diplomatarium Danicum, der sikkert i en uoverskuelig fremtid vil forblive standardværket uden afløser.

Helge Sjøgaard

C. Rise Hansen (udg.): *Aktstykker og oplysninger til rigsrådets og stændermødernes historie i Frederik III's tid, 1-2,2 (1648-1653)*. Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie, 1959-75). XVI + 532 og XVIII + 1076 s.

I årene 1883-90 kom Kr. Erslevs værdifulde kildeudgave *Aktstykker og oplysninger til rigsrådets og stændermødernes historie i Kristian IV's tid, 1-3*, med gengivelser af breve, betænkninger, kongelige propositioner, bevillinger, optegnelser osv. i forbindelse med rigsråds- og stændermødeinstitutionernes virksomhed 1588-1648, vedføjede righoldige, overordentlig nyttige oplysninger og kildehenvisninger vedrørende rigsrådets og landkommissærernes virksomhed, adelsmøder, stændermøder og købstadmøder. Man fik dermed et uundværligt hjælpemiddel ved arbejdet med centrale problemer i Danmarks-historien, forholdet mellem konge og råd og stænder, lovgivningen, skatteudskrivningen, regeringsforhold, lokale forhold i by og på land osv.

Det er denne udgave, C. Rise Hansen siden 1950'erne har arbejdet med en fortsættelse af, for Frederik 3.s tid op til enevældens indførelse 1660. Materialet har vist sig stadig righoldigere, og det er for årene henimod 1660 støt vokset i omfang. Mens Erslev i sin tid kunne gøre tiden 1588-1621 af i ét bind, på 500 sider, er alene året 1652, der omfatter et helt

bind, svulmet op på næsten 450 sider. Medvirkende hertil har dog været, at de store regnskabsrevisionssager imod rigshofmesteren Corfitz Ulfeldt og Norges statholder Hannibal Sehested har afsat et meget omfattende materiale fra årene 1650-51. Hertil kommer imidlertid også, at udgiveren har ønsket i et vist omfang at inddrage væsentligt kildemateriale stammende fra udenlandske agenter og gesandter, nemlig den svenske agent Magnus Dureel i Helsingør, den spanske gesandt Bernardino de Rebolloedo og den nederlandske udsending Nanning Kayser.

Den af Erslev påbegyndte publiceringsform kan hér være omstændelig og tidkrævende, men stoffet er af central betydning, og grupperingen omkring rådets og stændernes møder med længere indledninger med oplysning om indkaldelse og varighed, deltagere, forhandlede emner og vedtagelser er overskuelig og giver, med Erslevs ord fra forordet til 3. bind, »et detaljeret og korrekt indtryk af datidens forfatningsliv«.

Hvad angår valget af aktstykker medtager udgaven formentlig noget mere end Erslevs; men den bliver så meget mere værdifuld, som udgivelsen af Danske Kancellis kopibøger, »Kancelliets brevbøger«, ikke er nået længere end til 1645, hvorfor i hvert fald en del sager vil kunne findes gennem den foreliggende udgave; dette gælder så meget mere, som udgaven er forsynet med udførlige personnavne- og stednavneregistre. En systematisk ordnet sagsoversigt og en ordliste skal derimod, ligesom en tabellarisk oversigt over rigsrådernes deltagelse i møderne, vente til udgavens afsluttende bind.

Arbejdet med udgaven er i høj grad møjsommeligt, og værket har